

Språkresor

Ackumulation av språkkapital eller konsumtion av upplevelser?

Ola Winberg¹

Abstract: This article deals with the Swedish market for language travel. Up until the mid-1960s the Swedish state was the primary organizer of language travel, but has since then gradually left the market due to competition from a number of private language travel agents (among which is the Swiss-based Swedish international giant EF-Education First). As a consequence, the market for language travel has undergone a remarkable change, both in quantity and as concerns target groups. Language travel for adults and young children (10-13) has expanded significantly. By examining the destinations promoted by the agencies, the article shows that language travel is concerned mainly with what could be termed school languages, that is, English, French, German and Spanish, with the appeal of the latter having increased spectacularly in the past two decades. Furthermore, the examination shows that language travel is marketed by being associated with a number of activities other than language studies—culture, gastronomy, sports—which are supposed to give the traveler unique experiences. Lastly, the findings are discussed in the light of historical and sociological research in order to highlight how different social groups in different periods have acquired language training on foreign soil.

Keywords: Language travel, language travel agents, language studies

Att språk kan fungera som ett kapital eller säljas som en vara uppenbaras sällan med sådan tydlighet som på marknaden för språkresor. Här agerar entreprenörer vars affärsidé är att sälja språkprodukter för konsumtionsbruk. Utvecklingen under de senaste decennierna visar att denna marknad är lukrativ och expansiv. Branschens flaggskepp, EF (Education First), erbjuder utbildning i 50 länder med språk som kärna i verksamheten. Enligt egna uppgifter är EF världens ledande privata utbildningsföretag med 400 kontor och skolor samt 15 miljoner studenter.²

---

¹ Korrespondens: Ola.Winberg@edu.uu.se.

² Informationen om företagets storlek på världsmarknaden är EF:s egen. Mer information finns på EF:s hemsida: "EF i korthet", <http://www.ef.se/about-ef/company/>.

På den marknad där EF och de andra språkreseföretagen agerar är språk en vara som erbjuds enskilda individer och sociala grupper som väljer att investera i språkutbildning utanför det statliga utbildningssystemet. Men språken förknippas inte bara med inläring, och språkresan inte bara med språk. EF:s marknadsföring visar tydligt att språkutbildning i sig inte räcker för att sälja språkresor till andra länder. I det budskap som riktas till målgruppen vuxna över 25 år sägs så här:

Maximera din fritid genom att kombinera språkstudier, nätverkande och karriärutveckling, med ett stort antal fritidsaktiviteter. Destinationer: England, USA, Kanada, Sydafrika, Australien, Nya Zeeland, Irland, Malta, Frankrike, Tyskland, Italien, Spanien, Ecuador, Costa Rica, Kina.³

Språkkapitalet framställs här som värdefullt endast i kombination med andra kapitalformer, framförallt socialt kapital. Kurserna är förlagda till olika nationellt definierade resmål där varje land har en given språkidentitet. Erbjudandet är visserligen globalt, men avgränsat till några stora språkområden där engelskan dominerar tillsammans med de övriga skolspråken, franska, tyska och spanska. Afrika, samt stora delar av Asien och Sydamerika, spelar en liten roll i sammanhanget.

När man går närmare in på analyser av EF:s och de andra svenska språkresearrangörernas marknadsföring blir det tydligt att språkreseföretagen förstår sin marknad som ett spänningsfält med två poler, där efterfrågan på språkutbildning utgör den ena polen och efterfrågan på unika upplevelser utgör den andra. I ett sådant sammanhang blir just maximering av språkkurser med "ett stort antal fritidsaktiviteter" en konkurrensfördel.

En berättigad fråga är vad språkreseföretagen förväntar sig att resenären ska ägna sig åt – att lära sig ett språk eller konsumera spännande upplevelser – samt hur detta påverkar företagets organisation av språkutbildningen och till vilka platser den förläggs. Om fritidsmaximering i kombination med inhämtning av språkfärdigheter är ett centralt kriterium måste rimligen antalet orter som är möjliga att exploatera för språkresor vara begränsat.

Från statliga initiativ till globala språkföretag

Jag ska i det följande presentera utgångspunkter för och empiri rörande en undersökning av svenska språkentreprenörers verksamhet. Vad som menas med språkresa kräver till att börja med en närmare definition, särskilt med tanke på att språkentreprenörerna organiserar olika former av utlandsvistelser där inhämtande av språklig kompetens ingår som en del. Med språkresa avses här en resa från hemlandet till en ort i utlandet för deltagande i en kurs i ett främmande språk. På kurserna undervisar lokalt anknutna lärare som har det aktuella språket som modersmål. Vid sidan av språkun-

³ Citatet finns i EF:s information om språkresor för vuxna över 25 år: "Språkkurser Utomlands", <http://www.ef.se/#agegroup%3DPROF%2Fproduct%3DILSP%2Ftarget%3Dright-col%2Fsite%3Ddefault>.

dervisningen ordnas ofta andra aktiviteter för att orientera resenärerna i det främmande landets kultur. Vanligt är också att kurserna ordnas på så sätt att de samlar deltagare i olika åldrar från olika länder. En skillnad föreligger mellan språkkurser för skol- och gymnasieungdomar, vilka anordnas på sommarhalvåret, och språkkurser för vuxna, vilka går året om.

Försäljning och förmedling av språkresor sker idag på en nästan uteslutande privat marknad. Så har dock inte alltid varit fallet. 1938 inrättades Centralnämnden för ungdomsutbyte som senare kom att byta namn till Svenska statens språkresor. Centralnämndens uppgift var från början att kontrollera det så kallade skolbarnsutbytet med Tyskland och efter kriget att organisera skolungdomars språkresor till Europa, där Storbritannien blev det mest populära resmålet under 1950-talet. Den svenska staten var den främsta aktören på marknaden för språkresor fram till 1960-talet och sålde resor framför allt till skolungdomar. Marknaden för språkresor för vuxna var liten och outvecklad.⁴ Sedan 1960-talets slut har emellertid situationen ändrats radikalt. Den svenska staten har sålt hela sitt engagemang i språkresor och privata aktörer har tagit över. Marknaden har också utökats till nya målgrupper. Under 1980-talet började språkresor för vuxna anordnas i allt större omfattning samtidigt som utbudet av språk diversifierades. Utöver engelskan, franskan och tyskan tillkom italienska, portugisiska, ryska och spanska samt så småningom utomeuropeiska språk. I syfte att stärka internationaliseringen i samhället fick svenska studenter från och med 1989 rätt att söka statliga studiemedel för att studera språk utomlands på eftergymnasial nivå. Sammantaget har detta bidragit till att språkresorna nu är en diversifierad, åldersspridd och globalt övergripande verksamhet.

Expansionen för språkresor för vuxna har skett under samma period som etableringen av nya semestervanor och stadigt ökande utlandsresande bland svenskar. Flygchartern, med en tillväxt från 20 000 resenärer till 2 miljoner resenärer årligen mellan 1955 och 2000, har etablerat Spanien och Grekland som populära turistmål.⁵ 1999 gjorde svenskar 7,7 miljoner resor utomlands. 2006 hade det totala antalet svenska utlandsresor ökat till 13,5 miljoner, varav semesterresandet stod för 8,4 miljoner resor, en siffra som ökade till 10,5 miljoner 2007 och 11,1 miljoner 2008. Förutom till länder i Norden gick de allra flesta resor till Tyskland, Spanien, Frankrike, Italien, Grekland och Storbritannien.⁶ Under de senaste åren har dock strömmen av resenärer vridits åt nya håll. Spanien behåller sin förstaplats som svenskarnas mest eftertraktade resmål, men har stark konkurrens från Thailand dit antalet resor ökade med 18 procent mellan 2007 och 2008.⁷

⁴ Studiereseutredningen, *Språkresor: betänkande*, (Stockholm: SOU 1975).

⁵ Thomas von Seth, *Ålskade charter – Historien om dem som fick vanligt folk att börja resa* (Stockholm: Vagabond, 2001).

⁶ *Res 1999 – den nationella reseundersökningen* (Stockholm: SIKA, 2000:5) http://www.sika-institute.se/Doclib/Import/100/ss2000_5.pdf och *Res 2005-2006 – den nationella reseundersökningen*, (Östersund: SIKA, 2007:19) http://www.sika-institute.se/Doclib/2007/SikaStatistik/ss_2007_19_1.pdf.

⁷ 2008 var de mest populära resmålen följande, med uppgifter om antal resor och förändring i procent sedan 2007: 1, Phuket 83 402, + 18 %; 2, Bangkok 78 382, - 13 %; 3, Las Palmas 72 879, + 8 %; 4,

Språkreseföretagens verksamhet kan även kopplas till de senaste decenniernas expansion av utbildningsbranschen. Bland tjänsteföretagen har utbildningsföretag växt snabbt och 2008 omsatte utbildningsbranschen 14 miljarder svenska kronor.⁸

Ifråga om språkresorna visar tillgängliga uppgifter för situationen i Europa att den ekonomiska krisen under 2000-talets början har inneburit att antalet resenärer sjunkit. 2010 började dock en återhämtning med växande efterfrågan på språkresor för skolungdomar. Enligt *Language Travel Magazine*, affärstidningen som särskilt granskar språkresemarknaden och dess aktörer, ökar efterfrågan framförallt bland barn och ungdomar i åldern sju till tretton år. Samtidigt har önskemålen om språkresor för hela familjer ökat. Tidningen sätter denna ökning och den ökande efterfrågan på akademiskt inriktade språkstudier i samband med en växande trend för privatstudier i allmänhet i Europa.⁹

Övergripande ekonomiska förhållanden i samhället inverkar således direkt på språkresearrangörernas verksamhet. Detta är knappast ägnat att förvåna, men bör ändå framhållas som en betydelsefull materiell förutsättning som skiljer denna typ av språkutbildning från språkutbildningen inom det statliga utbildningssystemet. En språkkurs på tre veckor för ungdomar upp till 18 år, inklusive resa och boende, på engelska sydkusten kostar runt 14 000 kr, i Frankrike 19 000 kr och i Japan och USA (Kalifornien) kring 30 000 kr. För gruppen studenter över 18 år kostar 20 veckors allmän kurs i spanska i Barcelona 29 000 kr (exklusive resa och boende). Motsvarande pris för en kurs i kinesiska i Kina (Shanghai) är 34 000 kr och engelska i USA (New York) 37 000.¹⁰

Språkreprenörerna

Språkresearrangörernas verksamhet kan med andra ord sättas i relation till och förstås mot bakgrund av både en dynamisk och växande utbildningsmarknad utanför det statliga utbildningssystemet och en lukrativ resemaknad där vissa eftertraktade resmål dominerar utbudet. I detta perspektiv kan språkreseföretagen sägas erbjuda en internationell spets på området utbildning och tillföra möjligheten att inhämta gångbart utbildningskapital på marknaden för resor.

Palma de Mallorca 69 519, - 13 %; 5, Antalya, Turkiet 69 011, + 27 %; 6, New York 58 060, + 53 %; 7, Chania, Kreta 52 824, - 2 %; 8, London 48 393, + 16 %; 9, Larnaca, Cypern 45 815, 0 %; 10, Malaga 41 391, - 23 %. Uppgifterna bygger på Luftfartsverkets undersökning av svenska resvanor presenterade som pressmeddelande: "Thailand dominerar för svenska semesterresor" (31 mars 2009), <http://www.resursab.se/090331.pdf>.

⁸ Uppgifterna lämnas av branschorganisationen Sveriges auktoriserade utbildningsföretag (SAUF): "Utbildningsbranschen i Sverige", http://www.sauf.se/sauf/pressinformation_16.html.

⁹ Uppgifterna är hämtade ur *Language Travel Magazine*, "Special report" i januari 2011, <http://www.hothousemedia.com/lm/lmbackissues/jan11web/jan11specreport.htm>.

¹⁰ Priserna avser STS verksamhet, <http://www.sts.se>: "För dig mellan 10 och 18 år: Språkresor" och "Internationella språkskolor: För dig över 18 år". Priserna gäller för år 2011.

Tabell 1. Översikt över i Sverige registrerade bolag som bedriver försäljning och förmedling av språkresor med uppgifter om omsättning i t kr (i fallande ordning) och antal anställda 2009, årtal för registrering, bolagsform, tillhörighet i näringsgren (SNI), ort för huvudsäte och ev. övr. noteringar.

Namn	Oms	Anst	År	Bolagsform	SNI	Säte	Noteringar
STS Student Travel Schools Aktiebolag	327 175	119	1962	Aktiebolag	Researrangemang	Göteborg	
EF Education Aktiebolag	80 475	49	1965	Aktiebolag	Researrangemang	Stockholm	
Blueberry World Wide Språkresebyrå AB	28 471	8	2002	Aktiebolag	Researrangemang	Stockholm	
SI - Språkresor & Spanska Institutet AB	20 827	6	1993	Aktiebolag	Researrangemang	Göteborg	
Avista Education Språkresor AB	18 702	6	1986	Aktiebolag	Researrangemang	Stockholm	
EF Cultural Tours AB	17 811	14	1965	Aktiebolag	Konsultverksamhet avs. företags org.	Stockholm	Moderbolag till EF Education
Abroadum Språkpunkten Språkresor AB	16 654	5	1982	Aktiebolag	Researrangemang	Uppsala	
Berlitz International Sweden Aktiebolag	9 573	12	1931	Aktiebolag	Personalutbildning	Stockholm	Språkresor del av större verksamhet
AB Insted Institute of Foreign Education	3 916	0	1997	Aktiebolag	Utbildningsväsendet, stödverksamhet	Utlandet	Spec. på språk i komb m skidor / surfing
ESL Nordic AB	2 868	1	2006	Aktiebolag	Utbildningsväsendet, stödverksamhet	Göteborg	Svensk repr. för schweiziska ESL
Stiftelsen Internationella skolorna	1 000 - 4 999	1 - 4	1981	Övr. stiftelser och fonder	Utbildningsväsendet, stödverksamhet	Stockholm	Verksam sedan 1946
Dialang	500 - 999	0	2004	Enskild firma	Utbildningsväsendet, stödverksamhet	Stockholm	
Anglolang	132	1	1987	Aktiebolag	Researrangemang	Göteborg	Svensk repr. för engelska Anglolang
Stockholm language int. Handelsbolag	1	0	1999	Handelsbolag	Researrangemang	Stockholm	
ALTA - Active Language Training Abroad	i u	i u	2004	Handelsbolag	Personalutbildning	Stockholm	
30Degrees / Sinoteket	i u	i u	2005	Handelsbolag	Konsultverksamhet avs. företags org.	Växjö	Spec. på Kina
Björn Fredrikssons Språkresor	i u	i u	1988	Enskild firma	Researrangemang	Göteborg	Spec. på Malta
El Puente / Rita M de Castro de Barros Teixeira	i u	i u	2006	Fysiska personer	Researrangemang	Stockholm	Spec. på Sydamerika

Källa: Statistiska centralbyrån (SCB) och sammanställda uppgifter om bolagen från Bolagsverket, Skatteverket, SCB och UC (Upplysningscentralen) på <http://www.allabolag.se/>.

Som redan framgått är den svenska marknaden för språkresor endast en liten del av den internationella, privata utbildningsmarknaden. Till exempel måste EF:s engagemang i Sverige betraktas i relation till företagets globala verksamhet, där utbildningar i engelska anordnade i tillväxtländer för närvarande är huvudfokus. EF:s engagemang i kurser i engelska står för ca 90 procent av företagets verksamhet och globalt upp-

skattas enbart denna marknad vara värd 50 miljarder dollar (2006). Av EF:s 25 000 lärare och 9 000 anställda sysslar således de flesta med annat än organisation och försäljning av språkresor för svenska skolungdomar och vuxenstudenter.¹¹ Men det är den senare verksamheten som intresserar oss nu, och i denna är EF bara en aktör bland flera.

Tabell ett ger grundläggande information om de bolag som är registrerade i Sverige och som bedriver försäljning och förmedling av språkresor. Uppgifterna gäller sådant som berör den svenska marknaden och säger således inget om eventuell bolagiserad verksamhet i utlandet.

Som framgår av tabellen domineras den svenska språkresemarknaden av två företag. Både EF och STS (Student Travel Schools) har varit verksamma sedan 1950/60-talen och erbjuder ett brett, diversifierat och globalt utbud av språkkurser.¹² Mot bakgrund av EF:s internationellt betydande verksamhet ter sig uppgifterna ovan blygsamma, vilket hänger samman med hur verksamheten är organiserad. Det i utlandet baserade Universal Care SARL är moderbolag till EF Cultural Tours som i sin tur är moderbolag till EF Education AB. Det senare bolaget har i sin tur organiserat verksamheten i ett antal bifirmor vars namn direkt överensstämmer med hur språkresorna marknadsförs (EF Ett Studieår Utomlands, EF Foundation, EF Au Pair, Europeiska Ferieskolan, EF Internationella Språkresor, EF Internationella Språkskolor, EF Learn a Language, EF Corporate Language Training, EF High School Year, Cultural Care).¹³

Vid sidan av EF och STS utkristalliserar sig ytterligare en grupp företag vars hållning och organisation av verksamheten liknar de två dominerande aktörernas. Blueberry, SI – Study International, Avista och Språkpunkten erbjuder språkresor till en rad länder och företräder flera decenniers erfarenhet på marknaden.¹⁴ Det som framförallt skiljer dem från EF och STS är storleken på verksamheten sett till omsättning och antal anställda. Ifråga om omsättning får Berlitz en framträdande position i tabellen, men företagets språkreseverksamhet är sekundär i förhållande till dess huvudsakliga affärer med utbildning i främmande språk inom Sverige.¹⁵

Nästa grupp utgörs av ett antal sinsemellan mycket olika aktörer med olika aktivitetsgrad och inriktningar. Stiftelsen internationella skolorna organiseras av Folkuniversitetet, erbjuder språkundervisning i nio språk på 52 destinationer och har erfarenhet av språkreseverksamhet sedan 1946, vilket gör verksamheten till den äldsta

---

¹¹ Dirk Ruschmann, "Bertil Hult: Der schweigsame Sprachlehrer" i *Bilanz Online Das Schweizer Wirtschaftsmagazin* (23 maj 2006), <http://www.bilanz.ch>.

¹² Se vidare information på resp. företags hemsida <http://www.ef.se>, "The World Leader in International Education" och <http://www.sts.se>: "Ansvar, trygghet, kvalitet: Sveriges ledande utbildningsorganisation sedan 1958".

¹³ Här finns inte anledning att redogöra för EF:s koncernstruktur, men tilläggas kan att koncernens huvudkontor är lokaliserat till Luzern i Schweiz och att andra större kontor finns i Boston och i Hong Kong. Se vidare "EF Education: Das verzweigte Imperium" (*Bilanz Online*, 2006-05-23), <http://www.bilanz.ch>.

¹⁴ Se vidare information på resp. företags hemsida: "Språkresor, utlandsstudier och jobb över hela världen", <http://www.blueberrysprak.nu>; "SI Study International: Portalen för dig som vill studera utomlands", <http://www.studin.se>; "Språkresor och utlandsstudier sedan 1980", <http://www.avista.nu>; "Språkpunkten: Största utbudet – Bästa hjälpen – Låga priser", <http://www.sprakpunkten.se>.

¹⁵ Se vidare: "Berlitz", <http://www.berlitz.se>.

ännu fungerande i Sverige.¹⁶ ESL (Ecole Suisse de Langues) Nordic företräder det schweiziska ESL, som är en betydande spelare på den internationella, privata utbildningsmarknaden.¹⁷ Anglolang har verksamhet i Sverige, men huvudkontoret ligger i England.¹⁸ Enligt tillgänglig information på Internet bedriver ALTA - Active Language Training Abroad, Dialang och Stockholm language int. handelsbolag en mycket aktiv och bred verksamhet, men bolagsinformationen om dem är sparsam.¹⁹

Ytterligare en grupp aktörer består av företag med snävt specialiserad verksamhet. AB Insted Institute of Foreign Education, lokaliserat till Chamonix, erbjuder kurser i franska och spanska i kombination med årtidsbundna äventyrinriktade sportaktiviteter. Björn Fredriksson arbetar som gymnasielärare och driver Björn Fredriksson Språkresor AB med verksamhet specialiserad på resor till Malta. Liksom dessa två företag är El Puente grundat på personligt engagemang och egna erfarenheter. El Puente organiserar språkresor till tolv och volontärresor till elva länder i Sydamerika. Sinoteket i Växjö erbjuder kurser i kinesiska på sex orter i Kina.²⁰

Redovisningen av bolag registrerade i Sverige fångar emellertid inte aktörer med säte i utlandet, vilka arrangerar språkresor för kunder på den svenska marknaden. Flera av de utländska aktörerna söker legitimitet genom att visa att deras kurser ger kunden rätt att söka studiemedel från Centrala studiestödsnämnden (CSN). Påfallande många är också specialiserade på resor till Spanien. Ett sådant exempel är *Málaga Sí Escuela de Español*, som ger möjlighet till CSN-finansierade studier och som samarbetar med det av spanska staten ägda *Instituto Cervantes*. Institutet är icke-vinstdrivande och har som uppgift att erbjuda möjligheter att studera spanska språket världen över. Enligt egna uppgifter har organisationen årligen 12 000 elever och är därmed den största förmedlaren av studier i spanska.²¹ Man kan även notera möjligheten att studera i Thailand med statligt studiestöd via ett företag specialiserat på kurser i thailändska med säte i Koh Lanta.²² De utländska aktörernas marknadsföring med hänvisning till CSN visar att dessa företag framför allt exploaterar marknaden för vuxnas språkstudier.

---

¹⁶ Se vidare: "IS Internationella skolorna", <http://www.is.se>.

¹⁷ ESL:s expansion utanför Schweiz började med att ESL Nordic etablerades i Helsingborg 2002, "ESL Sprachaufenthalte: über uns", <http://www.esl.ch/de/sprachaufenthalt/informationen/uber-uns/index.htm>.

¹⁸ Se vidare: "Anglolang: Communicate in English with Confidence: Välkommen till Anglolang Academy of English", <http://www.anglolang.se>.

¹⁹ Se vidare information på resp. företags hemsida: "Altasprakresor.se: Språkresor och språkkurser utomlands", <http://www.altasprakresor.se>; "Dialang – en språkkonsult med bredd", <http://www.dialang.se>; "Världens språkresor & studier utomlands", <http://www.stockholmlanguage.se>.

²⁰ Se vidare information på resp. företags hemsida: "Combine language studies with skiing/snowboarding this winter & book a French Course in Chamonix", <http://www.insted.com>; "Åk på språkresa till Malta", <http://www.bjorntravel.com>; "Varmt välkommen till El Puente", <http://www.puente.se>; "Varför studera kinesiska språket i Kina med Sinoteket", <http://www.sinoteket.se>.

²¹ För information om *Málaga Sí Escuela de Español*, se vidare: "Learn Spanish in Southern Spain", <http://www.malaga-si.com/>. För *Instituto Cervantes*, se vidare: "Instituto Cervantes", <http://www.cervantes.se>.

²² Företaget heter Lanta International Language School, se vidare: "Välkommen att plugga i Thailand", <http://www.plugga-i-thailand.se/>.

Destinationer

Ett effektivt sätt att belysa språkresearrangörernas verksamhet och omfattningen av verksamheten är att analysera på vilka destinationer språkkurserna anordnas. Det ger en bild av efterfrågan på olika språk vilken kan relateras till den som framtonar i en utredning av språkreseverksamheten i Sverige som staten lät beställa i början av 1970-talet. Bakgrunden till utredningen var statens förlust av marknadsandelar till bl a EF och STS, vilket ställde krav på nya strategier för den statliga verksamheten, vars syfte hela tiden varit att verka för att minska koncentrationen av språkresandet till ekonomiskt välbeställda grupper. Staten ville dessutom motverka de privata aktörernas tendens att förlägga språkresorna till orter där sol, bad och fritidsaktiviteter var utmärkande inslag:

Utredningen vill betona att valet av kursorter är av största betydelse. Språkresearrangörerna bör i större utsträckning sträva efter att förlägga kurserna till platser med mindre kommersiell och nöjesbetonad karaktär. Därigenom torde en betydande kvalitetsförbättring av verksamheten kunna uppnås. Inte bara skulle bilden av värdlandet bli mer realistisk utan också möjligheterna till språkträning förbättras.²³

Tabell 2. Skolungdomars språkresor i statlig regi 1968 till 1974. Fördelning på språkområde i procent.

	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974
Engelska	71,8	72,2	74,8	76,6	76,9	81,0	86,1
Tyska	15,1	14,4	9,2	8,7	7,3	4,8	4,5
Franska	10,7	12,8	12,2	10,9	12,2	12,0	6,9
Spanska	0	0	0	0,3	0,3	0	0
USA	2,4	0,6	3,8	3,5	3,3	2,2	2,5

Källa: SOU1975:64

Citatet från utredningen visar att spänningen mellan språkresan som semesterresa och som medel för att inhämta språkkunskaper inte är någon nyhet. De statliga utredarnas ståndpunkt blir under alla omständigheter tydlig. Rekreationen måste underordnas behoven av "realistiska" internationella erfarenheter och språkträningen, inte tvärtom. Man kan se en viss historisk ironi i att språkresorna under årtiondena efter utredningen tämligen resolut underordnas marknadens njutningsprincip snarare än följer statens verklighetsprincip.

Utredningen konstaterade vidare att marknaden för språkresor bestod av resor för skolungdom och resor för vuxna. Den främsta skillnaden dem emellan var att ungdomarna redan hade förkunskaper i det aktuella språket medan det för vuxna hand-

²³ Studiereutredningen, *Språkresor: betänkande*, (Stockholm: SOU 1975), citat på s. 11.

lade om att lära sig ett nytt språk från grunden. De båda grupperna utnyttjade språkresor i helt olika omfattning. Medan skolungdomarna årligen var cirka 11 000 till 12 000 bedömdes antalet vuxenresor till cirka 4 300. Utredningen noterade också att det var svårt att göra en rimlig uppskattning av den totala språkresemarknaden till följd av de privata aktörernas motvilja till att dela med sig av uppgifter om antal resenärer. Statens egen statistik visade att skolungdomarna i stor utsträckning föredrog engelska framför franska, tyska och den marginellt betydande spanskan.

Under 1960-talets slut och 1970-talets början förstärktes dessutom engelskans dominans ytterligare, till en början framför allt på tyskans bekostnad men sedan även på franskans.²⁴

Tabell 3. Antal destinationer per språk inom Europa och globalt. Uppgifterna gäller STS verksamhet 2011 riktad till ungdomar i åldern 10-18 år respektive vuxna över 18 år.

	10-18		18 +	
	Europa	Globalt	Europa	Globalt
Engelska	14	20	5	22
Franska	1	1	4	4
Italienska			4	4
Ryska			2	2
Spanska	2	2	10	12
Tyska	1	1	4	4
Arabiska				1
Japanska		1		2
Kinesiska				2
<i>Summa</i>	<i>18</i>	<i>25</i>	<i>29</i>	<i>53</i>

Källa: <http://www.sts.se>

Motsvarande statistik för dagens skolungdomar saknas, men en översikt över vilka resmål språkresearrangörerna erbjuder ger en god överblick över vilka språk som efterfrågas idag. Som en av de ledande aktörerna i Sverige ger STS språkresedestinationer sannolikt en representativ bild av förhållandena på marknaden.

Med avseende på resor för ungdomar i åldern 10 till 18 år dominerar resmål med kurser i engelska. 80 procent av destinationerna avser engelska och de övriga skol-språken franska, spanska och tyska spelar en mindre roll. Att notera är att STS även erbjuder de yngre språkresenärerna möjligheten att studera japanska. Globalt sett är dock engelskans dominans påtaglig. Av sammanlagt 25 resmål är 20 destinationer (80 procent) orter där kurser i engelska anordnas.

²⁴ Siffrorna avser den statliga språkreseverksamheten för skol- och gymnasieungdomar. Studiereutredningen, *Språkresor: betänkande*, (Stockholm: SOU 1975). Av vuxenstudenternas resor var nära hälften organiserade av Kursverksamheten vid Stockholms universitet (ibid. s. 9).

Tabell 4. Språkresedestinationer inom Europa fördelade på land och åldersgrupp. Uppgifterna rör STS verksamhet 2011.

Land	10 - 18	18 +	Land	10-18	18+
England / Storbrit.	Bexhill	Brighton	Grekland	Porto Heli	-
	Birmingham	Cambridge	Malta	St Julians	St Julians
	Bournemouth	Dublin	Ryssland	-	Moskva St Petersburg
	Brighton	Edinburgh	Spanien	Barcelona Costa Tropical	Alicante
	Chelsea	London			Barcelona
	Eastbourne				Granada
	Hastings				Madrid
	Isle of Wight				Malaga
	Jersey				Marbella
	London				Salamanca
	Oxford				Sevilla
Torquay		Valencia			
		Tenrifa			
Frankrike	Antibes	Chamonix Montpellier Nice Toulouse	Tyskland	Heidelberg	Berlin Frankfurt Hamburg München
Italien	-	Florens Milano Rom Siena			

Not: Språkkurserna i Grekland och på Malta avser engelska.

Källa: <http://www.sts.se>

Ifråga om språkresor för individer över 18 år är fördelningen av antal destinationer per språkområde betydligt mer differentierad än för skol- och gymnasieungdomarna. Globalt sett dominerar engelskan med 22 (41 procent) destinationer av totalt 53, men inom Europa är mönstret ett annat. Här dominerar destinationerna i Spanien. Av totalt 29 destinationer avser 10 orter där spanska studeras. På endast hälften så många orter ger STS kurser i engelska. Franska, italienska och tyska kan studeras på fyra orter vardera och ryska på två. Sett över hela världen är antalet orter där STS ordnar kurser i engelska (22 orter) och spanska (12 orter) i stort sett omvänt i förhållande till situationen inom Europa. Kurser i engelska erbjuds på en rad ställen i Amerika och Oceanien, men även i Sydafrika. Noterbart härvidlag är att kurser i spanska inte erbjuds i samma utsträckning i Sydamerika som kurser i engelska i Nordamerika. I det globala språkerbudandet för gruppen resenärer över 18 år tillkommer vidare möjligheter att studera arabiska (en ort) samt japanska och kinesiska (två orter vardera).

Man kan således konstatera en korrelation mellan fördelningen av skolungdomarnas språkresande kring 1970 och STS erbjudande av kursorter 2011. En närmare granskning av var STS organiserar kurser i olika språk inom Europa för skolungdomar idag visar att orter förknippade med sol och bad dominerar. Kurser i engelska är kon-

centrerade till den engelska sydkusten, men ges även i Grekland och på Malta. Kurser i franska och spanska organiseras på typiska badorter, där spanska Barcelona dessutom har en tydlig europeisk storstadsprägel. London är den enda huvudstaden där språkkurser organiseras. Liksom Barcelona och London avviker Heidelberg och Oxford från det generella mönstret, men av andra skäl. Heidelberg marknadsförs med hänvisning till stadens historiska särprägel och Oxford med hänvisning till den stadens akademiska miljö.²⁵

Tabell 5. Språkdestinationer i Afrika, Amerika, Asien och Oceanien fördelat på land och åldersgrupp. Uppgifterna rör STS verksamhet 2011.

Världsdel	Land	10-18	18+	Världsdel	Land	10-18	18+		
Afrika	Marocko	-	Rabat	Asien	Japan	Tokyo	Fukuoka		
	Sydafrika	-	Kapstaden					Tokyo	
Amerika	Costa Rica	-	Flamingo Beach			Kina	-	Peking	
	Cuba	-	Havana					Shanghai	
	Kanada	"Canada Wildlife"	Vancouver	Oceanien	Australien	Sydney	Brisbane		
			Whistler					Melbourne	
	USA	Los Angeles			Boston				Perth
		Orlando			Fort Lauderdale				Surfers paradise
		"Coast to coast"			Long Beach				Sydney
		"California & West USA tour"			San Diego		Nya Zeeland	-	Auckland
		San Francisco				Christchurch			

Not: Språkkurserna i Sydafrika avser engelska.

Källa: <http://www.sts.se>

STS erbjudande av destinationer för skolungdomars språkresor utanför Europa pekar på att företaget exploaterar vissa specifika egenskaper knutna till nationella och, kanske framför allt, plats specifika miljöer. I Nordamerika ges skolungdomarna möjlighet att studera engelska i Kalifornien (Los Angeles) och Florida (Orlando) samt i samband med rundresor i den kanadensiska vildmarken och resor mellan kusterna i USA, alternativt i samband med resor längs den amerikanska västkusten. Ytterligare en möjlighet att studera engelska ges i Sydney vars attraktiva naturomgivningar är en grund för STS etablering. Kurser i Japanska ges i Tokyo som förutom sin storstadspuls har den "perfekta blandningen mellan det traditionella och det ultramoderna".²⁶

Den statliga utredningen från 1970-talet fastslog att marknaden för vuxnas språkresor då var mycket blygsam. STS globala utbud av orter för språkstudier för individer över 18 år visar att det här skett en expansion, som delvis kan relateras till

²⁵ STS Språkresor, "Språkresa sommaren 2011", <http://www.sts.se/sweden/ls/start/>.

²⁶ STS språkresor, "Tokyo-Japan", <http://www.sts.se/sweden/ls/lander/japan/tokyo/>.

svenskars semesterresande. Det är till exempel i det populära semesterlandet Spanien som STS har flest kursorter i Europa. Verksamheten där är dessutom koncentrerad till kustorter, med den gamla universitetsstaden Salamanca som enda undantag. Utbudet i Spanien skiljer sig så till vida från Italien där kurserna organiseras i kulturbärande orter inne i landet. I övrigt är STS verksamhet i Europa förlagd till kända storstäder och till städer med vissa specifika egenskaper som de engelska akademiskt präglade Cambridge och Oxford, samt franska Chamonix som har goda möjligheter till skidåkning och bergsklättring.

STS struktur av kursorter för vuxna utanför Europa överlappar i flera avseenden med destinationerna för svenskars resande i Amerika, Asien och Oceanien.²⁷ Just till dessa delar av världen har STS koncentrerat sitt utomeuropeiska utbud. Kustnära kursorter dominerar i Amerika och Oceanien, men liksom i Europa finns verksamhet också i uttalade fritidsorter som kanadensiska Whistler och australiensiska Surfer's paradise. Utbildningen i asiatiska språk är förlagd till japanska och kinesiska storstäder. Samtidigt kan konstateras att STS globala etablering lämnar flera vita fläckar på världskartan. Kursorter söder om Mellanamerika saknas. Etableringen i Afrika inskränker sig till en ort vardera i Marocko och Sydafrika. Inte heller ges möjligheter att studera språk i Asien utom i Kina och Japan. I Europa dominerar länderna inom EU.

Att sälja ett språk

STS globala nät av kursorter ger vid handen att de mest gångbara språken på språkresemarknaden är engelska och några av de övriga europeiska språken, bland vilka spanskan tenderar att inta en dominerande ställning. I förhållande till dessa språk intar andra språk, som arabiska, japanska och kinesiska, mer blygsamma positioner. Etableringen av språkreseverksamheten har vidare skett på platser som företräder en eller flera av följande egenskaper: närhet till bad, många soltimmar, möjlighet till unika fritidsaktiviteter, storstadsmiljöer och kulturellt särpräglade miljöer. Etablering på tydligt akademiskt präglade orter förekommer också, men i relativt sett liten utsträckning, vilket pekar på en viss spänning mellan polerna på denna marknad.

STS marknadsför sina kursorter med tydlig koppling till plats specifika egenskaper. Ungdomar i åldern 13 till 18 år kan till att börja med välja bland fyra inriktningar, "språkresa", "intensive", "experience" och "active". Intensivresan skiljer sig från språkresan med 30 språklektioner i veckan istället för 20. Här ges Oxford en framträdande plats i marknadsföringen och är den ort till vilken en av STS mest "akademiska" språkresor går. Kursen fokuserar särskilt på grammatik och fonetik. På annat sätt förhåller det sig med "experieresan," som riktar sig till den som vill ta del av ett "oförglömligt äventyr", där språkundervisningen inte ges en framträdande roll. Språkinläringen under rundresan i den kanadensiska vildmarken sker till exempel endast genom samtal med reseledaren och andra. "Activeresan" är till för den som inte kan välja mellan språkresa, idrottsläger eller semester. I denna kategori kan man

²⁷ *Svenskarnas framtida resande – bokade, planerade och drömresor i Sverige och till utlandet*, (Östersund: European Tourism Research Institute (ETOUR), 2003).

bl a resa till Chelsea i London och delta i fotbollsklubben Chelsea FC:s fotbollsakademi. Nämnas bör också att STS ordnar särskilda kurser för dyslektiker. Till gruppen med studenter över 18 år vänder sig STS med löftesrika budskap om språkresornas utformning:

Språkkunskaper är frihet! Skraddarsy din språkkurs! Vill du kombinera dina språkstudier med storstadspuls, solvarma dagar på stranden, häftig skidåkning eller ett rikt kulturliv? Vårt stora utbud av kursorter ger dig möjligheten att hitta en destination som passar just dina önskemål.²⁸

Något stycke längre ned framhåller STS att den som vill "vässa" sitt CV har möjlighet att läsa en så kallad examenskurs i Cambridge.

Citaten från EF (i denna artikels inledning) och STS understryker att språkreseföretagen förstår sin marknad som ett spänningsfält med två poler. Den ena polen kretsar kring efterfrågan på språkligt kapital. Språkresearrangörerna måste visa att de kan erbjuda möjligheter att skaffa sig språkkunskaper. Den andra polen kretsar kring kundernas behov av konsumtion av upplevelser där språkstudierna är sekundära. I förhållande till denna pol måste språkarrangörerna erbjuda aktiviteter som ger möjlighet att upprätthålla specifika livsstilar där rörlighet, gränsöverskridande och kulturell medvetenhet är ledord. Sett ur denna aspekt konkurrerar språkresearrangörerna dessutom med andra aktörer som erbjuder livstilsbefrämjande aktiviteter.

Språkstudierna är självfallet en huvudpoäng i språkresearrangörernas utbud, men förpackningen av dem sker inte sällan på ett sätt som ger intryck av att de i själva verket alltid underordnas betydelsen av andra aktiviteter. Under rubriken "[s]tuderenter berättar" hänvisar STS till en blogg hållen av en av företagets kunder, en ung kvinna, i samband med en språkresa i USA. Innehållet i bloggen handlar i försvinnande liten grad om språkstudier. Fokus ligger istället på miljöer, varmt väder, stränder och sociala kontakter. Då resan sammanfattas skriver den unga kvinnan att det mest centrala hon erövat under resan var ökade insikter om den egna personen.²⁹ På liknande sätt låter företaget Språkpunkten en av sina kunder uttala sig så här:

Att plugga franska i Lyon är det bästa jag har gjort. Jag träffade underbara människor, lärde mig ett nytt språk och ännu viktigare, jag lärde mig så otroligt mycket om mig själv och att hantera olika situationer. Att åka utomlands för att lära sig ett språk är det absolut bästa man kan göra, jämför själv: Att sitta i en tråkig gymnasieskola och truggla grammatik samtidigt som regnet faller utanför fönstret eller plugga franska fyra timmar om dagen och sen efter lunch vara helt ledig och göra vad man vill. Jag brukade sätta mig och fika med mina kompisar från skolan och sedan gå till Parc Tête D'or, en gigantisk park mitt i Lyon! När jag njutit tillräckligt

²⁸ STS språkresor, "Språkresor sommaren 2011", <http://www.sts.se/sweden/ils/start/>.

²⁹ Widegren, Filippa, "Filippas språkresa i Kalifornien" (2010-05-31), <http://filippawidegren.blogspot.com/>.

av solen gick jag hem för att äta en underbar fransk middag med min värdfamilj och sedan tittade jag lite på läxorna. Detta innebar att jag hela tiden praktiserade franskan på ett naturligt sätt och det kändes inte lika meningslöst att plugga grammatik! Kan det finnas nåt bättre sätt att lära sig ett nytt språk än så här? (Kvinna, 16 år, efter 4 månader i Lyon Frankrike)³⁰

Också i detta fall har ökad självinsikt en central plats, men även språkkunskaperna tillmätts en avgörande betydelse. Beträffande språkstudierna framhålls att språket (franskan) praktiserades på ett "naturligt" sätt och att miljön sporrade till extra ansträngningar på förment tråkiga områden som grammatik.

Resonemanget kring hur språkkunskaperna inhämtades relaterar till den polariserande spänning som råder på språkresearrangörernas marknad. En betydelsefull aspekt av dessa företags självbild hänger samman med att de säger sig erbjuda något som det statliga utbildningssystemet inte klarar av, nämligen möjligheten att studera språket i det land där det talas. Där, och bara där, ges de så kallade naturliga möjligheterna till språkinläring i direktkontakt med lokalbefolkning, inspirerande infödda lärare som bara talar det aktuella språket och utmanande situationer där studenten själv tvingas använda sina kunskaper. Sämre blir inte detta förhållande av att de språkliga uttrycken kopplas direkt till den kulturella miljön och i förlängningen till specifika platser berikade av gastronomi och natur med möjligheter till en expansiv fritid. Skolor, gymnasier, högskolor och universitet i Sverige utmålats som alla dessa förhållandens direkta motpol. I gråa lokaler tvingas här de studerande att öda bort tid på tråkigt pluggande av grammatik under ledning av svenskfödda lärare utan möjligheter att förmedla direkta länkar till den kultur där språket talas.

Glidningen mellan den språkliga och den upplevelsebaserade polen kommer även till uttryck på EF:s hemsida. På ett ställe gör företaget klart att det förmedlar upplevelser kombinerade med språkinläring. Den sökande uppmanas att söka information om kurser med orden "[b]örja din upplevelse här". Denna karaktär förstärks av att studenten förväntas välja ett "drömresmål" där språkkursen ges. I den mer detaljerade informationen om kurser ges dock stort utrymme åt språkinläringen. I fallet med EF:s kurser i kinesiska i Peking framhåller företaget att skolan har en "akademisk karaktär" och att studenten lätt kommer i kontakt med kineser som studerar engelska på samma skola. I informationen om spanska Barcelona sägs emellertid ingenting om akademier. Däremot framgår det att kurserna hålls i en lokal nära en marknad med spanska delikatesser och att studenten bor på ett område varifrån man med lätthet kan ta sig till stadens centrum. Skillnaderna mellan informationen om Kina och Spanien ska dock inte överdrivas. Om kurserna i spanska Malaga framhålls särskilt att de är "examensförberedande", men också att närheten till havet öppnar möjligheter för olika vattensporter. Den examensförberedande karaktären är ett argument för EF:s kurser i engelska i Oxford. Här poängteras att den akademiska miljön

³⁰ Språkpunkten, "Deltagarkommentarer från språkresor", <http://www.sprakpunkten.se/87-1-spraakresor>. Citatet är något redigerat.

ger språkresan en särskild prägel, men samtidigt att Oxfords shoppingstråk ligger endast tio minuters promenad från EF:s skollokaler.³¹

Budskapen varierar även med hänsyn till vilken åldersgrupp språkresearrangörerna vänder sig till. I en del sällsynta fall ges då ett platsspecifikt språkligt kapital särskilt betydelse. I STS information om studier i italienska i Siena för resenärer i ålder 50 år och däröver (det vill säga kategorin "50 +") framhåller företaget att "[b]efolkningen i Siena sägs tala den renaste italienskan, vilket gör destinationen idealisk om du vill förbättra språket". Förutom goda förutsättningar att studera italienska ger Siena dessutom resenären det "äkta Italien" med sin medeltida prägel, goda mat och närhet till Chiantis vinodlingar. Staden är med andra ord "ett perfekt utgångsläge för att upptäcka Italiens historia, kultur samt den fantastiska maten och vinet".³²

Study International (SI), avviker i några avseenden från det generella mönster som tecknats ovan. Som enda svenska språkreseföretag är SI medlem i utbildningsföretagens branschorganisation SAUF (Sveriges auktoriserade utbildningsföretag). SI har också deltagit i en europeiskt övergripande standardisering av språkresor i syfte att "höja säkerheten" för språkresande. Sättet som företaget vänder sig till sina kunder skiljer sig också något från normen. SI säger följande om sin verksamhet:

Study International är officiell representant i Sverige för välrenommerade språkskolor, college, universitet, design-, musik-, film-, teater-, hotell- och restauranghögskolor i USA, Australien, Asien, Kanada, Europa, Sydamerika, Nya Zeeland och Afrika. Vi arbetar på uppdrag av skolorna och behandlar ansökningar från studenter året om. Vid våra studieorter kan du studera till en hel universitetsexamen, enskilda kurser som Study-abroad-student eller åka på språkresa. Utbildningarna är godkända av Högskoleverket och berättigar till studiemedel från CSN. Varje år har vi förmånen att få hjälpa tusentals studenter att förverkliga sin dröm om studier utomlands!³³

SI presenterar sin verksamhet med hänvisning till ett mer renodlat akademiskt fält än vad fallet varit i de tidigare redovisade exemplen. Språkstudierna relateras på så sätt till ett bredare spektrum av utlandsutbildningar. Om språkresorna i sig framhåller SI att företaget "företräder de mest eftertraktade språkskolorna i respektive land" och att språkutbildningarna "berättigar till studiemedel från CSN".

---

³¹ EF, "EF Språkkurser utomlands för vuxna", <http://www.ef.se/ilsp-2010/>.

³² Se STS information om resor till Italien för individer över 50 år "Italienska i Siena för seniorer", <http://www.sts.se/sweden/ils/50/italien/>. Målgruppen individer över 50 år är för övrigt den grupp inom vilken språkresande expanderat mest de senaste åren. Åtminstone är det Internationella skolornas (IS) uppfattning. Företaget marknadsförde 2010 denna typ av resa med hänvisning till personliga beskrivningar av passionerade förhållanden till språk, mat och vin, något som resenären kunde njuta av i Florens i italienska Toscana, se vidare: "Trenden: Språkresor för 50-plussare", <http://www.is.se/admin/UploadFile.aspx?path=/UserUploadFiles/Svd.pdf>.

³³ SI – Study International, "Om SI – Study International - Studera utomlands!" <http://www.studin.se/om-si/>.

Språkresor i ett historiskt och utbildningssociologiskt sammanhang

Språkarrangörernas marknadsföring visar att det språkliga kapitalet långt ifrån är det enda språkresenärerna är ute efter. I själva verket lanseras språkstudierna undantagslöst med hänvisning till andra värden. Språken är en del av en större upplevelse som ska berika resenären personligen. En slutsats härvidlag måste bli att språkresearrangörernas bedömning av sin marknad leder dem att erbjuda sina kunder unika upplevelser och därmed konkurrera med andra leverantörer av upplevelser, till exempel renodlade resebyråer. Sett ur detta perspektiv är språkutbildningen den specifika komponent som ger den av språkreseföretagen arrangerade upplevelsen en unik spets i förhållande till andra jämförbara upplevelser. Betydelsen av efterfrågan på språkligt kapital ska emellertid inte underskattas. En annan mycket betydelsefull aspekt av språkresearrangörernas marknadsföring handlar om att de erbjuder något som det statliga utbildningssystemet inte kan, nämligen en dynamisk och intresseväckande språkutbildning. Det hela bygger på att studierna sker i landet där språket talas.

Det saknas i dag relevant forskning om språkresor som direkt kan anknytas till dessa resonemang. Däremot ger historisk och utbildningssociologisk forskning perspektiv på saken. Polariseringen mellan språkkunskaper som resultat av erfarenhetsbaserad praktik å ena sidan och skolmässigt pluggande å den andra är långt ifrån ny. När ledande sociala grupper på 1600- och 1700-talen sände sina söner på kontinentala bildningsresor (*peregrinationer* eller *grand tours*) höll de sig med väl etablerade föreställningar om vad olika länder i Europa hade att erbjuda. Mellan språken fanns subtila, men uppenbara skillnader. Medan italienskan andades klassiskt arv användes franskan för elegant och bildad konversation samtidigt som latinet, som tidigare varit det internationella språket, började trängas undan.³⁴ Platsen där språken studerades var avgörande och bland andra företrädare för den svenska adeln hade klart för sig att den renaste italienskan talades i Toscana, medan Loiredalen passade bäst för studier i franska före den urbana avslipningen i Paris. Språkens ställning bland andra studier och övningar markerades av att språkstudierna ingick i *exercitierna*, d v s färdighetsövningarna i dans, fäktning, musicerande, ridning och teckning m m. På så sätt skildes språkstudierna tydligt från teoretiska studier i andra ämnen som politik och matematik.³⁵ Sådana förhållningssätt återspeglar hur ledande grupper i Europa på olika sätt hanterat språk och resor med hänvisning till kulturella och sociala värden. Före de stora nationella utbildningssystemens utbyggnad byggde all språkinläring i huvudsak på praktiska övningar, gärna i kombination med andra övningar och helst på platser som ytterligare underströk den sociala särprägel som upprätthölls med hjälp av kunskaper i främmande språk. Den retorik som språkresearrangörerna håller sig med visar klara korrelationer med hur språkkapitalet förvärvats och hanterats i förfluten tid. Det ofrånkomligen nya i budskapet relaterar till moderna förhållanden för

³⁴ Dessa förhållanden har varit föremål för en rad studier. Se t ex Mathis Leibetseder, *Die Kavaliertour: Adelige Erziehungsreisen im 17. und 18. Jahrhundert*, (Köln: Böhlau, 2004).

³⁵ Se härom den svenske adelsmannen Carl Lilliecronas resedagböcker från en resa i Europa åren 1639-43, handskriftsamlingen på Uppsala universitetsbibliotek, sign. X 352 och X 353.

konsumtion. Som andra företag, inte minst de renodlade reseföretagen, måste språkreseföretagen förhålla sig till grupper av konsumenter intresserade av att markera originalitet genom upprätthållandet av specifika livsstilar.

I sin studie av vad hon kallar de "expatrierade" barn visar Anne-Catherine Wagner att språkkunskaper utgör en mycket viktig del av ett internationellt socialt kapital. Studien avser en avgränsad och särpräglad social grupp, sammansatt av barnen till föräldrar verksamma som diplomater och tjänstemän på internationella företag, vilka ofta flyttar mellan olika länder. De svenska språkstudenterna utomlands kan överlag inte direkt jämföras med denna grupp, men Wagners diskussion om språkkunskaper är betydelsefull. Wagner menar att den globalt rörliga grupp hon studerar kännetecknas av ett otvunget och praktiskt förhållningssätt till språk, vilket inhämtas genom erfarenhet, inte genom skolmässiga studier. Miljön där språken talas är därför betydelsefull och framgång bygger på kunskapen om språkens sociala förutsättningar, det vill säga när det passar sig att använda vissa specifika språkliga uttryck och inte.³⁶

Wagner framhåller språkfärdighet som förutsättning för social och kulturell exklusivitet. Mikael Börjesson har i sina studier av svenskars transnationella utbildningsstrategier i Frankrike och USA visat att just språken – franskan och engelskan – bidrar till att grupperna med svenska studenter i de båda länderna är sammansatta på olika sätt. Generellt sett utgör de svenska studenterna i Frankrike och USA en exklusiv skara, men bland svenskarna i USA finns en betydligt större grupp studenter med relativt blygsamma sociala, kulturella och utbildningsmässiga tillgångar än vad fallet är i Frankrike. Börjesson pekar bl a på att det är "ett hävdvunnet intresse för sociala eliter" att odla fransk kultur och språk. Omvänt är kunskaper i engelska mer allmänna, vilket gör att rekryteringen av svenska studenter i USA är socialt bredare än rekryteringen till Frankrike. Utfallet av svenskarnas studieinvesteringar i Frankrike respektive USA förstärker språkkapitalens inbördes olikheter. Studier i och erfarenheter från USA förknippas i första hand med ekonomiska fält medan vistelser i Frankrike och goda kunskaper i franska erkänns som värdefulla på ett humanistiskt fält. Börjesson framhåller att man därmed kan tala om nationsspecifika transnationella kapital, där språkkunskaper förknippas med erfarenheter direkt länkade till specifika nationella miljöer.³⁷

Förutsättningarna för svenskars studier i Frankrike respektive USA bygger således på hur olika grupper väljer att utnyttja möjligheterna till språkstudier inom det offentliga utbildningssystemet i Sverige. Man kan därmed anta att liksom studier i franska i Sverige gynnar svenskars studier i Frankrike påverkar studier i moderna språk över huvud taget hur olika individer utnyttjar möjligheten att resa på språkresor. En förstärkande faktor härvidlag är de statliga och överstatliga ansträngningarna på språkstudiernas område. En grund för dessa är strävan att konsolidera EU för att öka dess

---

³⁶ Anne-Catherine Wagner, *De internationella skolorna och utbildningspraktikerna: specifika konstruktioner av det nationella*. Bidrag till konferensen "Formation des élites et culture transnationale," Moskva, 1996. <http://www.skeptron.uu.se/broad/seg/p-wagner-9705.htm>

³⁷ Mikael Börjesson, *Transnationella utbildningsstrategier vid svenska lärosäten och bland svenska studenter i Paris och New York*, (Uppsala: Department of Education, 2005).

yttre ekonomiska och politiska styrka i förhållande till USA och de nya stormakterna i Asien.³⁸

Den forskning som anförts ovan visar att det finns goda möjligheter att problematisera och diskutera det citat som inledde texten. Ty med anledning av den bild som framträtt här av hur språkreseföretagen presenterar språkresan finns än större anledning att fråga sig vad det egentligen innebär att "maximera" sin "fritid" på en språkresa, var denna maximering sker och vem som organiserar respektive upplever den. Vidare är det tydligt att det språkliga kapital som en språkresa genererar endast kan förstås i förhållande till de kulturella, sociala och utbildningsmässiga tillgångar som resenären bär på. Med andra ord är en grundläggande fråga *vem* som maximerar sin fritid på språkresor, på vilken plats det sker och om sådant ens är intressant för grupper där stora tillgångar på språkligt kapital tillmätts stort värde.

Ola Winberg, doktorand vid historiska institutionen vid Uppsala universitet. Lärare vid Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier vid Uppsala universitet. Verksam inom forskningsgruppen för utbildnings- och kultursociologi (SEC).

Referenser

- AB Insted Institute of Foreign Education. "Combine language studies with skiing/snowboarding this winter & book a French Course in Chamonix". <http://www.insted.com>.
- Abroadum Språkpunkten Språkresor AB. "Språkpunkten: Största utbudet – Bästa hjälpen – Låga priser". <http://www.sprakpunkten.se>.
- ALTA – Active Language Training Abroad. "Altasprakresor.se: Språkresor och språkkurser utomlands". <http://www.altasprakresor.se>.
- Anglolang. "Anglolang - English language courses in Scarborough - study English in England". <http://www.anglolang.se>
- Avista Education Språkresor AB. "Språkresor, språkkurser & utlandsstudier. Studera utomlands med AVISTA Språkresor". <http://www.avista.nu>.
- Berlitz Language Service. "Helping the World Communicate - Berlitz.SE". <http://www.berlitz.se>.
- Bilanz Online – Das Schweizer Wirtschaftsmagazin. <http://www.bilanz.ch>.
- Björn Fredriksson Språkresor. "Språkresa & Språkresor Malta". <http://www.bjorntravel.com>.
- Blueberry World Wide. "Blueberry språkresor: utlandsstudier, språkresa, volontär & jobb utomlands". <http://www.blueberrysprak.nu>.
- Börjesson, Mikael. *Transnationella utbildningsstrategier vid svenska lärosäten och bland svenska studenter i Paris och New York*. Uppsala: Department of Education, 2005.
- Council of Europe. "Education and Languages: Language Policy". Uppdaterad 17 dec 2010. <http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/>.
- Dialang. "Effektiva språkkurser och språkresor för vuxna Affärsengelska för företag Start" <http://www.dialang.se>.
- Education First (EF). "EF Språkresor - Åk på språkresa och studera utomlands med EF". <http://www.ef.se>.
- "EF Education: Das verzweigte Imperium". *Bilanz Online Das Schweizer Wirtschaftsmagazin* 23 maj 2006. <http://www.bilanz.ch>.
- El Puente. "Språkresor, Volontärresor och Äventyrsresor till Sydamerika | El Puente". <http://www.puente.se>.

³⁸ Council of Europe: "Education and Languages: Language Policy", <http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/>.

- ESL Nordic. "Språkutbildning, språkresor, språkkurser, språkskolor, språkstudier utomlands med ESL". <http://www.esl.se>.
- IS – Stiftelsen Internationella skolorna. "Språkkurser & Språkresor". <http://www.is.se>.
- Instituto Cervantes. "Instituto Cervantes i Stockholm". <http://www.cervantes.se>.
- Language Travel Magazine. <http://www.hothousemedia.com/ltn>.
- Lanta International Language School. "Plugga thailändska i Thailand". <http://www.plugga-i-thailand.se>.
- Leibetseder, Mathis. *Die Kavaliertour: Adelige Erziehungsreisen im 17. und 18. Jahrhundert*. Köln: Böhlau, 2004.
- Lilliecrona, Carl. Resedagböcker från resa i Europa 1639-1643 (ca.). Handskriftsavdelningen på Uppsala universitetsbibliotek, sign. X 352 och X 353.
- Málaga Sí Escuela de Español. "Study spanish in Spain - Malaga Si Spanish language school, Spanish language courses". <http://www.malaga-si.com>.
- Res 1999 – den nationella reseundersökningen. Stockholm: SIKA, 2000:5. http://www.sika-institute.se/Doclib/Import/100/ss2000_5.pdf.
- Res 2005-2006 – den nationella reseundersökningen. Östersund: SIKA, 2007:19. http://www.sika-institute.se/Doclib/2007/SikaStatistik/ss_2007_19_1.pdf.
- Ruschmann, Dirk. "Bertil Hult: Der schweigsame Sprachlehrer". *Bilanz Online Das Schweizer Wirtschaftsmagazin*. 23 maj 2006. <http://www.bilanz.ch>.
- Seth, Thomas von, *Älskade charter – Historien om dem som fick vanligt folk att börja resa*. Stockholm: Vagabond, 2001.
- SI – Study International. "Study International & SI Språkresor - Studera utomlands!". <http://www.studin.se>.
- Sinoteket. "Studera kinesiska i Kina". <http://www.sinoteket.se>.
- Språkpunkten (se ovan under Abroadum).
- Språkreseutredningen. *Språkresor: betänkande*. Stockholm: SOU, 1975.
- Stockholm Language int. Handelsbolag. "Världens språkresor: utlandsstudier, språkresa, språkkurser och Internship och jobb utomlands". <http://www.stockholmlanguage.se>.
- Student Travel Schools (STS). "Språkresor, High School, IBS, Au Pair, Internationella Språkskolor - STS Sverige". <http://www.sts.se>
- Svenskarnas framtida resande – bokade, planerade och drömrresor i Sverige och till utlandet. Östersund: European Tourism Research Institute (ETOUR), 2003.
- Sveriges auktoriserade utbildningsföretag (SAUF). "Sveriges Auktoriserade Utbildningsföretag - SAUF". <http://www.sauf.se>.
- "Trenden: Språkresor för 50-plussare". [Medieinformation från IS – Internationella skolorna] 20 maj 2010. <http://www.is.se/admin/UploadFile.aspx?path=/UserUploadFiles/Svd.pdf>.
- "Thailand dominerar för svenska semesterresor". [Pressmeddelande från Resurs AB] 31 mars 2009. <http://www.resursab.se/090331.pdf>.
- Wagner, Anne-Catherine. *De internationella skolorna och utbildningspraktikerna: specifika konstruktioner av det nationella*. Bidrag till konferensen "Formation des élites et culture transnationale" hållen i Moskva, 1996. Texten finns tillgänglig på <http://www.skeptron.uu.se/broadly/sec/p-wagner-9705.htm>.
- Widegren, Filippa. "Filippas språkresa i Kalifornien". 31 maj 2010. <http://filippawidegren.blogspot.com/>.

